

TRULLI

DOMY S KUŽELOVÝMI STRECHAMI

Pôvod domov s kamennými kuželovými strechami nie je celkom jasný, sú však jedinečné. V Apúlii na juhu Talianska tvoria v niektorých mestách aj kompaktnú zástavbu. V širšom regióne sú roztrúsené po krajine. Od roku 1996 sú zapísané vo svetovom zozname Unesco.

Ich názov pochádza z gréckeho názvu pre kupolu. Znie tak trochu rozprávko. Trulli tvoria charakteristickú zástavbu v údolí „Valle d' Itria“ v krásnej oblasti Murgia, ktorá je súčasťou Apúlie (bývalej Puglie), na páte talianskej čižmy. Ako poľnohospodárske objekty sa vyskytujú aj v širšom okolí, ale ich najkoncentrovanejšie bloky sa nachádzajú v mestách Alberobello, Locorotondo, Cisternino, Martina Franca a Ceglie Messapica. Nie sú to len ojedinelé objekty. V týchto mestách sú to tisíce objektov, ktoré sú zastrešené tradičnou kamennou kupolou a vytvárajú dynamickú strešnú krajinu. V Alberobello bol vo forme trulli postavený aj kostol.

Pohľad do histórie

Pôvod týchto objektov nie je celkom jasný. Vo svete existujú príbuzné objekty s kamennými strechami. Väčšinou sa

nachádzajú v oblastiach, kde je málo dreva. Často ich nájdeme tam, kde existujú štiepateľné kamene a kde strechy ohrozuje nárazový vietor. Už pravěkých záhadných dolmeny majú strechu z veľkých kamenných platin. Írske oratórium Gallarus z 8. storočia, ľudová architektúra v Škótsku. Slovinsku, v Tessine i v nemeckom Rheinhessen majú kamenné strechy. Takúto krajinu kuželovitých striech z kameňa ako v Apúlii nenájdete nikde na svete. Niektoré údaje tvrdia, že trulli sú staré aj tritisíc rokov. Najstaršie zachované sú z 13. storočia. Väčšina však pochádza z 18. storočia. Viacerí historici sa domnievajú, že pôvod trulli je grécky a mykénsky. To by ich pôvod posúvalo ešte ďalej o pár tisícročí. Apúlia bola gréckou kolóniou, takže kontakt s helenizmom tu bol po celé tisícročia. Ďalšia oblasť, kde možno hľadať pôvod kuželovitých striech je Sýria a východné Turecko. Tu tiež existujú podobné stavby s kuželovými strechami.

Materiálové riešenie

O vzniku trulli existuje viaceré teórie. V oblasti Apúlie a krásnej oblasti Murgie rastie minimum stromov, ale vyskytujú sa tu vápencové kameňolomy. Preto je tu logickým stavebným materiálom kameň. Aj monumentálne románske domy a hrady z éry Fridricha II. sú stavané z bieleho vápence. Traduje sa, že trulli začali stavať roľníci za vlády Ferdinanda I. Aragónskeho, ktorý im zakázal stavať trvalé príbytky. Tým si chcel zabezpečiť ich mobilitu, aby sa bez problémov sťahovali tam, kde ich

potrebovali. Roľníci si začali stavať domy z voľne ukladných kameňov bez malty, ktoré bolo možné kedykoľvek rozobrať. Podľa inej teórie išlo o spôsob ako sa vyhnúť plateniu daní, pretože vtedy aragónski vládcovia vybrali dane za každý pevne stojaci a dokončený dom. Keď sa v kraji vyskytli inšpektori roľníci rozobrali vrchol strechy aby dom pôsobil nedokončené. Po skončení návštev dali kamene späť.

Konštrukčné riešenie

Trulli sú stavané bez spojiva z plochých rezaných kameňov. Ich steny sú veľmi hrubé. V lete udržiujú chlad a v zime teplo. Zvonku sú natreté vápnom. Väčšinou jeden priestor zaklenujú jeden kužel strechy. Existujú aj väčšie priestory zaklenuté viacerými kuželmi. Väčšinou majú niekoľko malých okienok a klenutý vstup. Vnútorň priestor má zaklenutý strop z malých placákov bez malty. Strop je vlastne kamenný dvojplášťový.

Jednotlivé trulli majú kužel ukončený vežičkou, komínom či kamennými znakmi s trochu záhadnými magickými formami. Niektoré strechy majú dodatočne na streche namalované symboly planetárneho významu alebo iné hieroglyfické značky. Trulli sú predmetom záujmu zahraničných zákazníkov, ktorí ich chcú transformovať na hotely či apartmány. Pri ich rekonštrukcii je však nutné dodržiavať prísne predpisy pamiatkovej ochrany, pretože sú chránené zákonom o svetovom dedičstve UNESCA.

O streche ako piatej fasáde hovoril aj Le Corbusier. Vtedy sa ešte nehovorilo o novom ideály architektúry, ktorá vytvára objekty s homogénnymi povrchmi stien a strechy. Súčasná architektúra často formuje hmoty sochárskym spôsobom s expresívnymi stenami a formami. Tu je strecha ten zložitejší fragment povrchov, pretože musí plniť okrem estetickú aj tradičnú ochrannú funkciu proti vode, vlhkosti i podnebiu. V architektonických návrhoch sa objavujú častejšie architektúry s kompaktnými povrchmi. Z plechu, fólie, roštov, tašiek a aj dreva sa takéto kompaktné obalené dokážu realizovať. Aj celokamenné aplikácie obkladov na stenách i strechách už existujú. Tu je potrebné zohľadňovať rôzne druhy kameňa, ich fyzikálne vlastnosti. Postupne sa vyvíjajú aj systémy podkladových roštov, takže stavebné technológie reagujú na požiadavky architektov.

Strechy s kamennou krytinou nie sú len dedičstvom výnimočnej histórie. Súčasné stavebné systémy sú schopné vytvoriť kamenné strechy z rôznych kamenných platin, ktoré prechádzajú do stien a vytvárajú kompaktnú architektonickú hmotu. Kamenná strecha je novým stavebným prvkom, ktorý je potrebné skúmať, vyvíjať a experimentálne overovať. Aj k rozvoju tohto smeru architektonického vývoja prispeli trulli z juhotalianskej Apúlie.

prof. akad. arch. Ing. arch. Ján M. Bahna
Foto: archív autora

